Operele complete ale lui

Marie-Louise von Franz

Volumul 7

Editori generali

Steven Buser

Leonard Cruz

Colecție coordonată de

Silviu Dragomir

Marie-Louise von Franz
1915–1998

CUPRINS

Cuvânt-înainte despre Fundația pentru Psihologie Jungiană.....9
Cuvânt-înainte..... 13
Notă editorială..... 14
Cuvânt-înainte la ediția în limba engleză..... 15
Abrevieri și simboluri..... 21

I. Introducere 23
1. Considerații preliminare..... 25
2. Transmiterea textului 28
3. Sursele..... 30
4. Problema datării..... 47
5. Manuscrisele..... 51
6. Alcătuirea textului prezentei ediții 55

II. Aurora Consurgens..... 57
I. Începutul tratatului Sfântului Toma din Aquino, **Aurora** sau **Aurea Hora.** Aici începe tratatul intitulat **Aurora Consurgens**..... 59
II. Ce este înțelepciunea..... 69
III. Despre cei care nu cunosc și neagă această știință..... 73
IV. Despre numele și titlul acestei cărți..... 77
V. Despre impulsionarea ignoranților 79
VI. Prima parabolă: despre pământul negru, în care cele șapte planete și-au prins rădăcinile 83

VII. A doua parabolă: despre potop și moartea pe care a adus-o și a și alungat-o femeia 93
VIII. A treia parabolă: despre poarta de bronz și zăvorul de fier al captivității babiloniene 99
IX. A patra parabolă: despre credința filosofică bazată pe numărul trei 107
X. A cincea parabolă: despre casa comorilor pe care înțelepciunea și-a construit-o pe stâncă 127
XI. A șasea parabolă: despre cer și lume și ordonarea elementelor 147
XII. A șaptea parabolă: despre discuția celui care iubește cu iubita sa 159

III. Comentarii 177
Generalități 179
Comentariu la capitolul I 181
Comentariu la capitolul II 230
Comentariu la capitolul III 237
Comentariu la capitolul IV 240
Comentariu la capitolul V 247
Comentariu la prima parabolă (Capitolul VI) 256
Comentariu la a doua parabolă (Capitolul VII) 289
Comentariu la a treia parabolă (Capitolul VIII) 309
Comentariu la a patra parabolă (Capitolul IX) 328
Comentariu la a cincea parabolă (Capitolul X) 372
Comentariu la a șasea parabolă (Capitolul XI) 402
Comentariu la a șaptea parabolă (Capitolul XII) 429

IV. Este Toma d'Aquino autorul *Aurorei Consurgens*? 481

Completări la aparat 511
Bibliografie 521
Index 561

CUVÂNT-ÎNAINTE DESPRE FUNDAȚIA PENTRU PSIHOLOGIE JUNGIANĂ

Încă de la prima sa întâlnire cu Marie-Louise von Franz, C.G. Jung a simțit că ea „avea ceva de-a face cu alchimia". Când și-a început analiza cu Jung, fiind tânără și neavând bani, ea a tradus texte alchimice pentru el, ca plată. A reușit să facă acest lucru fiindcă avea o diplomă de licență în limba latină și greacă de la Universitatea din Zürich. Jung i-a dat mai întâi o colecție de tratate alchimice, publicate în 1593, din *Musaeum Hermeticum*, cerându-i să traducă fragmente pe care le considera ea interesante din punct de vedere simbolic. S-a simțit copleșită, dar Jung a sfătuit-o să își folosească intuiția. Într-o seară, ea a vrut să înceapă și a deschis cartea la o pagină oarecare. „Am văzut exact ce visasem în urmă cu un an. Visul meu. Visul pe care îl avusesem eu era scris acolo, negru pe alb, în limba latină!" Această coincidență semnificativă a zdruncinat-o profund, iar în același timp i-a arătat că era legată fatidic de alchimie. A conchis că orice om trebuie să studieze alchimia, fiindcă „acolo se află tot ceea ce este inconștient pentru noi și ceea ce trebuie să reconciliem de fapt armonios cu creștinismul, pentru a ajunge la o perspectivă holistică asupra lumii". Marie-Louise von Franz afirmă toate acestea într-un interviu pe care l-a acordat în 1982, în turnul ei din Bollingen.[1]

[1] Marie-Louise von Franz, interviu de Françoise Selhofer, Bollingen, septembrie 1982, CD cu sunetul original în limba germană, dublat în engleză, franceză, spaniolă, italiană, cu subtitrări în limba engleză.

C.G. Jung a scris în prefața sa la *Mysterium Coniunctionis*: „*Aurora Consurgens* încearcă să unifice opiniile creștine și alchimice și de aceea am ales-o ca exemplu al unei dezbateri a spiritului creștin medieval al timpului epocii cu filosofia alchimică și am așezat-o la sfârșitul lucrării, într-o oarecare măsură ca ilustrare a prezentării precedente a problematicii alchimice a contrariilor. Pentru prima și a doua parte sunt responsabil eu, iar pentru a treia parte colaboratoarea mea, domnișoara dr. phil. Marie-Louise von Franz. Am publicat împreună această lucrare pentru că ambii autori participă și la munca celuilalt".[2] Premisa obligatorie pentru crearea acestei opere de trei volume a fost traducerea completă a textelor din limba greacă și limba latină de către Marie-Louise von Franz. Înțelegerea limbii latine medievale, extrem de dificile, necesită cunoștințe speciale. În *Operele complete* ale lui C.G. Jung publicate în germană, Marie-Louise von Franz este singura autoare care scrie o contribuție publicată ca propriul său volum (*Opere complete 14/III*).[3]

C.G. Jung i-a dat lui Marie-Louise von Franz din propria bibliotecă un tratat recondiționat cu grijă, scris de Heinrich Khunrath (1560–1605), care purta titlul trufaș: *AMPHITHEATRUM SAPIENTIAE AETERNAE*.[4] Este cea de-a doua și ultima ediție completă și bine păstrată, publicată postum în 1609.[5] Pe marginea ex-librisului lui Jung, pe care l-a lipit pe prima pagină, el a scris de

[2] C.G. Jung, Opere complete 14/1, *Mysterium Coniunctionis*, București, Trei, 2005, pp. 10–11.

[3] Marie-Louise von Franz este menționată doar într-o notă de subsol în versiunea în limba engleză a *Operelor complete* ale lui C.G. Jung: „Acesta se referă la ediția elvețiană, care a fost publicată în trei părți, fiecare constituind un volum separat, cel de-al treilea fiind dedicat unei contribuții a lui Marie-Louise von Franz. Părțile I și a II-a constituie volumul de față. Partea a III-a a apărut în limba engleză sub titlul *Aurora Consurgens: A Document Attributed to Thomas Aquinas on the Problem of Opposites in Alchemy* (Bollingen Series LXXVII, New York și Londra, 1966) ca volum ce însoțește *Mysterium Coniunctionis*, dar aflat în afara *Operelor complete* — EDITORII". C.G. Jung, *Opere complete 14*, Cuvânt-înainte, XV, nota de subsol 6.

[4] „Teatrul singurei înțelepciuni adevărate și eterne."

[5] Heinrich Khunrath, *AMPHITHEATRUM SAPIENTIAE AETERNAE*, Hanau 1609. Facsimilul, editat de C. Gilly, A. Hallacker, H.-P. Neumann, Wilhelm

mână: „Pentru a-i mulțumi colaboratoarei sale credincioase pentru ajutorul acordat în nenumărate privințe. Ian. 1943“. Probabil că acesta este primul tratat alchimic în baza căruia Marie-Louise von Franz și-a construit propria bibliotecă istoric–alchimică.

În numele Fundației pentru Psihologie Jungiană, Küsnacht
21 iunie 2022

PD Dr. Hansueli F. Etter
Președinte

Schmidt-Biggmann, Stuttgart Bad Canstatt, a fost publicat în 2014 ca volumul 6 al seriei Clavis Pansophiae.

CUVÂNT-ÎNAINTE

Profesorul C.G. Jung a descoperit tratatul alchimic *Aurora Consurgens* prezentat aici și l-a adus din nou la lumină. Am primit de la el însărcinarea de a mă ocupa de ediția prezentă și mi-a pus la dispoziție în acest sens fotocopiile manuscriselor și, în plus, tot materialul său cuprinzător, aproape inaccesibil în biblioteci, despre alchimie. Pentru aceste lucruri și pentru ajutorul și stimularea muncii mele doresc să-mi exprim în acest loc mulțumirile cele mai cordiale. În ceea ce privește ipoteza că textul ar reda ultimele cuvinte ale Sfântului Toma d'Aquino, trebuie să subliniez că m-am ocupat în primul rând de poziționarea textului în istoria alchimiei și de interpretarea lui din perspectivă psihologică și sunt conștientă că într-o asemenea întreprindere de hagiografie îmi lipsesc cunoștințele mai temeinice — dar, din păcate, textul însuși constrânge la acest procedeu transversal prin domenii ale gândirii care sunt divizate prin natura lor. De aceea, nici în capitolul meu de încheiere nu este vorba de nimic altceva decât de expunerea unei ipoteze pe care o prezint, cu speranța că alte rezultate ale cercetărilor vor ajuta la clarificarea problemei. 1

Mi s-a părut mai important însă că acest text semnificativ în sine, indiferent cui i-ar aparinț, a devenit accesibil și cunoscut. 2

Martie 1957

MARIE-LOUISE VON FRANZ

NOTĂ EDITORIALĂ

A doua ediție a lucrărilor lui C.G. Jung *Psihologie și alchimie* și *Practica psihoterapiei* (volumele 12 și 16 din *Operele complete*), precum și viitoarea ediție a *Studiilor despre reprezentările alchimice* (vol. 13) sunt citate în lucrarea de față prin numerele paragrafelor.

Traducerile din limba latină și limba greacă din „Comentariu" sunt realizate de către A.S. B. Gover, dacă nu se menționează altceva. Pentru citatele din *Summa Theologica* a Sf. Toma d'Aquino, a fost folosită traducerea realizată de preoții dominicani englezi cu permisiunea editurilor Benziger Brothers (New York) și Burns, Oates and Washbourne (Londra).

Numerotarea paragrafelor

În *Operele complete ale lui Marie-Louise von Franz*, fiecare paragraf a fost numerotat atât pentru a ajuta la localizarea citatelor, cât și pentru a optimiza utilizarea academică. În volumul de față, fiecare rând din textul original în limba latină fusese numerotat anterior, începând din nou de la fiecare capitol. Deși am păstrat acest sistem de numerotare, am continuat stilul nostru editorial de a numerota fiecare paragraf din textul în limba engleză al operei lui von Franz. Acesta diferă de numerotarea rândurilor din textul în limba latină și o completează.

CUVÂNT-ÎNAINTE LA EDIȚIA ÎN LIMBA ENGLEZĂ

Deși această ediție în limba engleză a *Aurora Consurgens* apare 3
la aproape zece ani după publicarea textului în limba germană, spre deosebire de alte domenii în care poate fi aplicată psihologia jungiană, „secretul" alchimiei nu și-a pierdut niciodată fascinația pentru mine. Secretul are de-a face cu relația minții inconștiente cu materia anorganică și cu realitatea unitară ce poate fi interpretată ca substratul lor comun — acel *unus mundus* pe care îl descrie Jung în ultimul capitol al *Mysterium Coniunctionis*. Mi se pare că, odată cu trecerea anilor, progresul științelor fizice ajunge din urmă rezultatele îndrăznețe ale muncii de pionierat a lui Jung și că se apropie momentul când această realitate unitară psihofizică va lua o formă ce poate fi înțeleasă de intelect, deși nu poate fi vizualizată concret. Voi menționa aici doar două exemple reprezentative: dintre fizicienii moderni, relativiștii s-au confruntat cu o „relație de incertitudine" a timpului cu evenimentele care nu au intrat încă în câmpul observației, în timp ce, pentru adversarii lor din domeniul fizicii cuantice, s-a pus în discuție principiul cauzalității. Aceste dificultăți sugerează că ar trebui analizată serios introducerea unui alt principiu în explicația naturii, propus de Jung, și anume sincronicitatea.

În această controversă dintre relativiști și fizicienii cuantici pri- 4
vind determinismul sau nedeterminismul evenimentelor, fizicianul german Aloys Wenzl a încercat să joace rolul de mediator, sugerând ca acel continuu matematic cvadridimensional ce constituie modelul einsteinian asupra Universului să fie privit ca un *model* al

realității *existent doar potențial*, în timp ce fenomenele observate în fizica cuantică să reprezinte actualizări discontinue ale acestor posibilități matematice.[1] Modelul einsteinian ar deveni astfel o paralelă conceptuală a *unus mundus* al lui Jung, în care perspectiva acestuia poate fi concepută sub forma structurilor matematice.

5 Mai mult decât atât, un fizician francez, Olivier Costa de Beauregard, a sugerat, bazându-se pe descoperirile recente din studiile cibernetice, că universul fizic trebuie să conțină o „parte inferioară" psihică, ca sferă a „negentropiei" *par excellence*,[2] iar inconștientul ar trebui să fie interpretat ca fiind potențial coextensiv cu lumea cvadridimensională minkowskian–einsteiniană sau „universul-bloc". Astfel s-ar explica atemporalitatea inconștientului și anumite fenomene PES.[3]

6 De fapt, Costa de Beauregard merge un pas mai departe și ajunge independent la o concepție paralelă cu ipoteza lui Jung despre o „cunoaștere absolută" (de exemplu, fenomenele sincronistice fundamentale). Din punctul de vedere al lui Costa de Beauregard, partea psihică sau infrapsihică a universului ar trebui să fie interpretată ca „sursă de informație" ce cuprinde toată cunoașterea posibilă, un fel de „supraconștiință" unde fenomenele conștiente ale animalelor și oamenilor reprezintă mici cristalizări. Informațiile pe care le cuprinde constau în imagini care corespund situațiilor externe.[4]

7 Menționez teoria de mai sus fiindcă mi se pare că acest concept de *unus mundus* și ipoteza unei cunoașteri absolute nu mai sunt atât de stranii astăzi precum erau acum câțiva ani, având în vedere că anumite ramuri ale fizicii moderne și ale teoriei informației au

1 *Die philosophischen Grenzfragen der modernen Naturwissenschaft*, pp. 127 și urm.

2 Din moment ce entropia reprezintă epuizarea neîncetată a Universului prin pierderea căldurii, negentropia ar fi un principiu contrar prin care se construiesc „stări improbabile de ordine" cu potențial energetic superior.

3 *Le Second Principe de la science du temps*.

4 Descoperirea unei „memorii a speciei" la organismele inferioare (de exemplu, viermii plați), care poate fi transmisă chimic de moleculele ARN și ADN, aruncă, de asemenea, o lumină nouă asupra conceptului lui Jung de inconștient colectiv. Vezi studiile lui James McConnell din *The Worm Runner's Digest*, publicate la Universitatea din Michigan.

ajuns la concepte paralele. S-ar putea să nu fie departe vremurile când fizica și psihologia abisală își vor putea da mâna,[5] iar abia atunci va fi apreciată întreaga semnificație a redescoperirii alchimiei de către Jung. Poate că ipoteza pe care am emis-o, conform căreia textul *Aurorei* îi poate fi atribuit Sf. Toma d'Aquino, va părea atunci mai puțin absurdă decât ar putea crede cititorul la prima vedere. Deși nu am reușit să îmi conving criticul anonim din *Bulletin Thomiste*,[6] el recunoaște totuși că ideea mea este „seducătoare", iar părintele Victor White m-a asigurat recent într-o scrisoare că „îi place ideea, deși par să existe multe dificultăți".[7]

Faptul că stilul și conținutul *Aurorei* diferă atât de mult de maniera obișnuită de a scrie a Sf. Toma pare să reprezinte, ca mai devreme, principala dificultate; dar cred că trebuie să luăm în considerare două lucruri pe care aș vrea să le repet aici. În primul rând, experiența unei izbucniri a inconștientului trebuie neapărat să ia o formă destul de diferită față de un text compus conștient de autorul său, așa că nu va conține aceleași concepte clar definite.[8] Jung însuși mi-a spus cândva în glumă: „Când filologii mă vor dezgropa peste 8

[5] Ernst Anrich, *Moderne Physik und Tiefenpsychologie*.

[6] Vol. X (1957), I, pp. 33 și urm.

[7] Părintelui White i se pare straniu că Sf. Toma nu a citat traducerea lui Moerbeke din *De anima*, pe care el însuși pusese mâna. Trebuie să spunem că traducerea greco–latină mai veche diferă ușor de cea a lui Moerbeke, astfel că nu este posibil să verificăm cu acuratețe sursa unui scurt fragment citat liber (vezi *Introducerea* mai sus). Însă mai la obiect este faptul că Sf. Toma încă folosea traducerea mai veche în comentariul său despre prima carte din *Fizica* lui Aristotel, trecând așadar la versiunea lui Moerbeke după anul 1267. (Vezi Pelster, „Die Übersetzungen der Aristotelischen Metaphysik in den Werken des hl. Thomas von Aquin", pp. 377 și urm.; de asemenea Grabmann, „Guglielmo di Moerbeke", pp. 41 și urm., și *Forschungen über die lateinischen Aristotelesübersetzungen des 13. Jahr*., pp, 190 și urm.; și Verbeke, *Thémistius: Commentaire sur le traité de l'âme d'Aristote,* trad. de G. de Moerbeke.) Pe patul de moarte, când a ieșit la suprafață inconștientul în Sf. Toma, cu siguranță i-a adus aminte de textul mai vechi, pe care îl știa în tinerețea sa, împreună cu amintirile alchimice din timpul studiilor sale cu Albertus Magnus.

[8] Singurul citat autentic atribuit lui Aristotel din *Aurora* apare însă într-un context care corespunde pe deplin cu alte idei ale Sf. Toma. Vezi A.C. Pergis („St. Thomas and the Nicomachaean Ethics", p. 73): „Natura umană este natural nesfârșită,

o mie de ani de acum încolo, vor fi 100% siguri că eseul despre sincronicitate și *Răspuns lui Iov* nu ar fi putut să fie scrise de același autor, mai ales de același autor în același an". Adesea, atunci când este aplicată unui geniu creativ, critica filologică este prea rigidă, iar Sf. Toma era, fără îndoială, o personalitate care a spart cadrul dogmei convenționale. Separarea sa bruscă de *Summa*, împreună cu relatările privind tulburarea sa psihică sau o experiență interioară zdrobitoare, par să indice că apropierea morții îi adusese inconștientul neobișnuit de aproape.[9]

9 Așadar îmi susțin până în ziua de astăzi ipoteza — și nu este nimic mai mult decât atât. Pe de altă parte, în această ediție în limba engleză a cărții, sunt corectate diverse erori, citate incomplete, referințe greșite etc. Iar aici aș vrea să-mi exprim profunda recunoștință față de dl A.S.B. Glover, ale cărui verificări ale citatelor și referințelor, atunci când a analizat datele bibliografice, au permis aducerea multor îmbunătățiri în această ediție. Pentru răbdarea și sprijinul său și pentru această traducere academică a textului din *Aurora*, aș vrea să îmi exprim recunoștința eternă și dlui R.F.C. Hull pentru atenta sa traducere a Părților I, III și IV.

10 Pentru ediția de față am încercat să mă orientez în ceea ce privește literatura care a apărut între timp, dar lucrând în Elveția și neavând timp să călătoresc în străinătate, am întâmpinat numeroase dificultăți în această privință. Îi mulțumesc pentru ajutor bibliotecii publice din Fribourg, unde am găsit unele dintre cărțile de care aveam nevoie, dar colecția este limitată și nu am putut obține unele opere pe care aș fi dorit să le consult. Însă ceea ce m-a surprins în mod deosebit în această privință a fost insuficiența lucrărilor teologice care se ocupă de comparațiile dintre teoriile moderne ale

fiindcă de fapt niciun bun creat nu își poate elimina dorința intelectuală, cu excepția viziunii esenței divine".

9 Părintele White remarcă în scrisoarea sa: „Ați observat că Sf. Toma a încetat să scrie *Summa* tocmai când a început să se confrunte cu *partes poenitentiae* începând de la *confessio*? Am observat adesea că acest lucru prezintă dificultăți pentru cei care — cu sau fără analiză — au avut o «incursiune» în inconștient și au ajuns să realizeze inadecvarea unui *confessio* conștient".

inconștientului și teoria Sf. Toma despre suflet.[10] Sunt convinsă că un studiu realizat de o persoană mai calificată decât mine asupra conceptelor precum [νοῦς ποιητικός], *Sapientia Dei* și *rationes aeternae* ar aduce la lumină multe puncte interesante în acord cu conceptul de Sine al lui Jung, inconștientul colectiv și arhetipurile. Datorită potențialității lor nereprezentabile, arhetipurile par să corespundă în general cu *intellectus possibilis*. Ideea lui Jung despre un potențial *unus mundus* mi se pare a fi o formulare științifică modernă a imaginii arhetipale a *Sapientia Dei*, dar cu diferența incalculabilă că *unus mundus* este un concept derivat din empirism pur, în timp ce conceptul de *Sapientia Dei* este pur metafizic. Cu toate acestea, din punctul meu de vedere, prăpastia dintre cele două s-ar putea să fi fost micșorată atunci când, la sfârșitul vieții, Sf. Toma a simțit cum *Sapientia Dei*, care existase până atunci doar ca un concept metafizic din mintea sa, și-a revelat deodată realitatea psihică de-a dreptul copleșitoare.

*

Pe vremea când termina prima schiță a *Mysterium Coniunctionis*,[11] 11
în 1944, Jung a suferit un accident grav urmat de boala severă pe care o descrie în memoriile sale.[12] În timpul bolii a experimentat, aflat în pragul morții, marile viziuni ale *coniunctio* descrise aici. Când ne-am revăzut, după recuperarea sa, mi-a spus: „Ceea ce am

[10] Klingseis („Moderne Theorien über das Unterbewusstsein und die Thomistische Psychologie") nu îi menționează nici măcar o dată pe Freud sau Jung, iar Nolan (*St. Thomas and the Unconscious Mind*), deși îl menționează pe Jung, oferă o descriere inadecvată și parțial eronată a perspectivelor sale și, în plus, pare să nu dețină cunoștințe empirice despre inconștient. Kelly (*Die neuscholastiche und die empirische Psychologie*) nu îl menționează deloc pe Jung. Trebuie să menționăm, printre excepții, cartea foarte tolerantă și inteligentă a Părintelui Meseguer, *The Secret of Dreams*, cartea *God and the Unconscious* a Părintelui White, cartea *Individuation* a Părintelui Goldbrunner și *Psychotherapie und Religion* a lui Joseph Rudin. Vezi și articolele din volumul *Neurose und Religion*.

[11] Prima schiță includea „Psihologia transferului", publicată separat în 1946.

[12] *Amintiri, vise, reflecții*. Humanitas, 2010, București.

scris în *Mysterium* este adevărat, nu trebuie să modific textul. Dar abia acum îmi dau seama cât de reale sunt acele lucruri".

12 Oare și Toma d'Aquino a experimentat abia pe patul morții, când i-a revenit în memorie *Cântarea Cântărilor*, cât de reală poate fi Înțelepciunea și o uniune cu aceasta?

Küsnacht, Zürich, iunie 1964
MARIE-LOUISE VON FRANZ